

Regionaal Expertise Centrum Zuid- en Oost-Nederland

Schrijfwijzer Onderwijskundig Rapport Middelbaar Beroeps Onderwijs.

Hieronder treft u voorbeeldteksten aan t.b.v. het invullen van het Onderwijskundig Rapport. Het is de bedoeling dat u de communicatieve problemen van de deelnemer in uw *eigen woorden* zo uitgebreid mogelijk beschrijft.

1. Schoolloopbaan behoeft geen toelichting.

1.1 Klassenverloop na instroom:

Bij doublure is het de bedoeling dat u het betreffende leerjaar tweemaal aankruist.

1.2 en 1.3 behoeven geen toelichting.

2. Specifieke diagnose

Denk hierbij aan b.v. Autisme Spectrum Stoornis, Dyslexie. Indien relevant voor de Indicatie cluster 2, is het van belang dat u een geldige diagnose bijgevoegd. Deze diagnose moet gesteld zijn door een bevoegd onderzoeker, moet gedateerd zijn en dient door deze persoon zelf ondertekend te zijn. Bij ASS is een Classificatie volgens DSM IV of ICD 10 vereist.

3. Beperking Onderwijsparticipatie

Bij een Indicatiestelling Cluster 2 is een *Stoornis in de communicatie* vastgesteld door de betrokken professionals, waarvan de documenten worden aangeleverd.

Uit de praktijk blijkt dat deelnemers binnen het MBO vooral problemen hebben met de toepassing van de taal in alledaagse situaties. Ze zijn communicatief beperkt en lopen als gevolg daarvan vast, zowel in hun leerontwikkeling als in hun sociaal emotionele ontwikkeling.

Om ook deze personen de mogelijkheid te bieden passend onderwijs te volgen, dient u informatie aan te leveren over:

- de onderwijsbeperking
- de invloed hiervan op het leerproces
- de ontoereikendheid van de reguliere zorg

Om te kunnen indiceren op zeer geringe Communicatieve Redzaamheid:

- moet er een onderbouwing komen van de logopedist en/of van de psychodiagnosticus (is waarschijnlijk bij de Stoornisdocumenten aanwezig)

- moet duidelijk zijn dat er sprake is van zeer ernstige uitval op de deelgebieden van de communicatieve redzaamheid (3.1 t/m 3.5)
- moeten er aparte handelingsplannen komen van min.2 aspecten uit deze deelgebieden

Binnen het MBO is er zowel sprake van theorielessen als ook van praktijklessen of stages. U heeft hier de mogelijkheid de communicatie in meerdere situaties te omschrijven. Juist binnen de stages blijkt vaak dat de toepassingen van de vele aspecten van de communicatie een groot knelpunt zijn. Zeker als er grote verschillen zijn tussen de schoolse – en de praktische vaardigheden is het raadzaam de problematiek vanuit beide situaties te omschrijven. De schoolleeromgeving wordt door de deelnemer vaak als veiliger ervaren dan de praktijk/stageplaats.

Communicatieve redzaamheid

Wilt u bij de 5 onderstaande aspecten zo concreet mogelijk invullen waar de deelnemer tegen aan loopt? Vermijdt hierbij woorden als soms, af en toe, e.d. omdat die niet duidelijk maken hoe ernstig het probleem is.

Het is de bedoeling dat u de communicatieve problemen van de deelnemer in uw *eigen* woorden zo uitgebreid en concreet mogelijk beschrijft.

3.1 Taalbegrip (de deelnemer als ontvanger)

Het gaat er bij dit onderdeel om of de deelnemer voldoende begrijpt van de instructie en de informatie van de docent en/of andere deelnemers. In hoeverre belemmert het beperkte taalbegrip hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Begrijpt dagelijkse omgangstaal onvoldoende. Beschikt over een beperkte woordenschat. Heeft veel moeite met het begrijpen van taal wanneer de verbale informatie iets verder verwijderd ligt van de directe belevingswereld. Heeft moeite met het begrijpen van abstracte taal. Heeft moeite met het begrijpen van relatieve begrippen. Heeft moeite met het begrijpen van woorden die meer dan één betekenis hebben. Heeft moeite met figuurlijke taal; vat alles letterlijk op. Heeft moeite met verbale grapjes, sarcasme en ironie. Heeft moeite met tijdsbegrippen. Heeft moeite met uitdrukkingen en gezegden. Het lijkt alsof hij/zij dingen zegt die hij/zij zelf niet begrijpt. Pikt slechts één of twee woorden op uit een zin, waardoor onbegrip optreedt. De deelnemer begrijpt de bedoeling van de ander niet. Begrijpt de bedoelingen van anderen onvoldoende, waardoor misverstanden optreden. Heeft moeite met het begrijpen van onderliggende boodschappen. Heeft moeite met begrijpen van wat niet expliciet gezegd wordt. Kan de opdracht niet omzetten in een handeling.

3.2 Uitdrukkingsvaardigheid (de deelnemer als zender)

Het gaat er bij dit onderdeel om of de deelnemer in staat is zijn/haar bedoelingen, gevoelens en gedachten leeftijdsadequaat te verwoorden, zodanig dat hij/zij door de ander begrepen wordt. In hoeverre belemmert de beperkte uitdrukkingsvaardigheid hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Beschikt over een zeer beperkte expressieve woordenschat. Zinsbouw is zeer zwak. Kan wensen, gedachten onvoldoende begrijpelijk uitdrukken. Kan onvoldoende relevante vragen formuleren/ stellen. Kan gevoelens onvoldoende onder woorden brengen. Kan onvoldoende vertellen wat hij/zij heeft meegemaakt. Het is vaak moeilijk om te snappen wat hij/zij zegt, omdat het onlogisch of onsamenhangend is. Kan niet goed een verslag geven van bijvoorbeeld een vakantie, een boek, een film of een handeling. De verhaalopbouw is niet

leeftijdadequaat. Vergist zich in voornaamwoorden: zegt bijvoorbeeld 'wij' i.p.v. 'zij'. Kan niet goed relevante vragen stellen. Begint vaak zomaar, vanuit het niets, te vertellen, waardoor niet duidelijk is waarover hij/zij spreekt.

Spreekt onvoldoende verstaanbaar. Articulatie is zwak. Spreektempo. Spreekvolume. Spreekt in onvolledige zinnen.

Heeft last van woordvindingsproblemen. Het spreken is onvoldoende vloeiend.

Het samenwerken met anderen verloopt niet goed, omdat zij hem/haar niet verstaan.

3.3 Wederkerigheid (interactie)

Het gaat er bij dit onderdeel om of de deelnemer in staat is leeftijdadequaat te communiceren met anderen. In hoeverre belemmert de beperkte wederkerigheid hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Samenspraak is niet aan de orde. Neemt geen spreekinitiatieven. Stelt uit zichzelf geen vragen en zal ook niet om hulp vragen. Weet niet hoe een gesprek te starten of te beëindigen. Houdt geen rekening met beurtwisseling. Kan zich niet houden aan het gespreksonderwerp (topic handhaving). Weet niet wat er sociaal gezien wel/niet gepast is om te zeggen of te doen. Kan niet met anderen overleggen of discussiëren. Er is geen sprake van interactie tussen de deelnemer en andere leerlingen/leerkracht/ begeleider. Maakt geen oogcontact. Trekt zich terug. Vermijdt communicatie. Praat te veel en gaat maar door. Maakt geen contact met leeftijdgenoten en/of houdt de contacten niet vast. Er zijn veel misverstanden doordat de deelnemer figuurlijk taalgebruik, waaronder grapjes, niet begrijpt. Legt vreemde of bijzondere accenten op irrelevante details. Geeft teveel of te weinig informatie. Weidt uit over onbelangrijke zaken en komt onvoldoende tot de kern. Associaties en gedachtesprongen maken wat verteld wordt onnavolgbaar. Maakt onvoldoende onderscheid tussen werkelijkheid en fantasie. Heeft moeite met onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Houdt geen rekening met de voorkennis van de luisteraar. Past zijn spreekstijl onvoldoende aan aan de situatie. Is niet in staat om onderwerpen buiten hier en nu te bespreken.

3.4 Communicatieve weerbaarheid (handhaven)

Het gaat er bij dit onderdeel om of de deelnemer, ondanks de communicatieve beperking, in staat is zich te handhaven binnen zijn omgeving. In hoeverre belemmert de beperkte communicatieve weerbaarheid hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Er is sprake van spreekangst. Heeft onvoldoende durf om te spreken in een groep. Heeft onvoldoende durf om te spreken tegen de docent. Durft geen mening te geven in een groep. Durft geen spreekbeurt te houden.

Durft geen vragen te stellen en te zeggen dat hij/zij iets niet begrijpt. Durft niet aan te geven dat hij/zij hulp nodig heeft. Kan onvoldoende formuleren dat hij/zij iets niet begrijpt en hulp nodig heeft.

Hij/zij blokkeert of klapt dicht als een beroep wordt gedaan op verbale capaciteiten.

Durft geen 'nee' te zeggen. Laat over zich lopen, omdat hij/zij verbaal onvoldoende duidelijk kan maken wat hij/zij wel of niet wil. Heeft de hulp van de docent nodig voor het oplossen van misverstanden. Uit gevoelens van onbehagen non-verbaal. Wanneer hij/zij zich verbaal niet kan uiten, reageert hij/zij fysiek of met gedragsproblemen. Reageert teruggetrokken of blokkeert in sociaalcommunicatieve situaties die voor hem/haar stressvol zijn. In sociaalcommunicatieve situaties die voor hem/haar stressvol zijn, zakt het niveau van communicatie sterk terug. Hij/zij komt dan niet meer uit zijn/haar woorden. Hij/zij klapt dicht. Spreekt beduidend gemakkelijker spontaan, dan op verzoek ('on-command'-situaties).

Is onvoldoende in staat snel verbaal te reageren. Is onzeker in talige situaties.

Beschrijf de relatie tussen de communicatieve problematiek en het gedrag dat daar uit voortvloeit. Wordt de deelnemer geaccepteerd door zijn omgeving?

3.5 Conversatievaardigheden (als deelnemer)

Het gaat er bij dit onderdeel om of de deelnemer in staat is deel te nemen aan een gesprek, beheerst hij/zij de gespreksregels eigenlijk wel? In hoeverre belemmeren de beperkte conversatievaardigheden hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Een belangrijk aspect is de presuppositie. Dit begrip omvat informatie die niet expliciet naar voren komt, maar bij de spreker bekend is. Het gaat hierbij om rekening houden met de kennis en het perspectief van de luisteraar en de talige context waarbij rekening gehouden wordt met de stijl en betekenis van voorafgaande zinnen.

Een ander belangrijk element bij de conversatie is de organisatie van het gesprek. Hierbij gaat het om de vaardigheid van het behouden van de dialoog tussen gesprekspartners over meerdere “conversatiebeurten”. Hiervoor moet een leerling zowel de rol van luisteraar als die van spreker kunnen aannemen. Vaardigheden hierbij zijn:

- beurt nemen: beurtnameing bestaat uit een bevestiging van de vorige uiting geven, vervolgens moet er een bijdrage van de nieuwe spreker geleverd worden en daarna moet een aanwijzing van beurtverandering gegeven worden. Dit laatste kan door het stellen van vragen, toonhoogte verandering of pauzeren.
- Het initiëren van een gesprek: om zelf een gesprek te beginnen moet een leerling beschikken over een duidelijke articulatie, een grammaticale vorm, sociale aanpassing, aandachtvragende manieren, relevantie, oogcontact en fysieke afstand.
- Het in stand houden van een onderwerp of een gesprek: hierbij is het zowel belangrijk om te kunnen voorkomen dat een onderwerp voortijdig afgesloten wordt, als ook om bij afsluiting de goede afbreekstrategie toe te passen.
- Het herstellen van communicatie wanneer deze verstoord verloopt: deze vaardigheid bestaat uit het nagaan van de oorzaak van de storing en het selecteren van een gepaste herstelstrategie.
- Verhaalopbouw: bij het vertellen van een verhaal/handeling moet de deelnemer een tijd lang aan het woord kunnen blijven, de luisteraar geboeid houden, de gebeurtenissen in de juiste volgorde vertellen, voldoende informatie geven, rekening houden met de luisteraar en met de linguïstische context een samenhang in het verhaal scheppen.

Alleen bij zéér geringe Communicatieve Redzaamheid is hulp vanuit cluster 2 mogelijk.

4. Overige belemmerende factoren

4.1 Spraakverstaan

Voor een beperkte groep deelnemers geldt dat de voorwaarden om spraak te verstaan extra belemmeringen opleveren. In hoeverre belemmert dit alles hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Heeft moeite met verstaan als gevolg van slechthorendheid. Heeft moeite met verstaan in rumoer. Heeft moeite met verstaan in rustige ruimte. Heeft moeite met verstaan in optimale situaties (één-op-één-situaties). Heeft moeite met begrijpen en luisteren, wanneer er naast luisteren, ook op andere zaken gelet moet worden (bijvoorbeeld kijken, schrijven). Een aantal van deze deelnemers zal gebruik maken van gebaren, spraakafzien en/of solo-apparatuur. Door de logopediste of door een Audiologisch Centrum zal hierover informatie zijn toegevoegd aan de Stoornisdocumenten.

4.2 Overige auditieve vaardigheden

- Aandacht en luisterhouding

Is de deelnemer in staat de informatie op te nemen en te blijven volgen (het gaat hierbij niet om gedragsfactoren)? In hoeverre belemmert dit alles hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Kan over het algemeen zijn aandacht onvoldoende bij de les houden. Heeft onvoldoende aandacht voor wat er verteld wordt. Heeft onvoldoende aandacht voor groepsinstructies. Groepsinstructies komen niet aan. Kijkt bij anderen wat er gedaan moet worden. Reageert niet altijd op noemen van naam. Heeft een non-verbaal signaal nodig om de aandacht te richten. Noodzaak van individueel aanspreken. Moeite met op de voet volgen van verbale informatie. Mist stukjes informatie, waardoor hij/zij de plank regelmatig mislaat. Verkeert vaak in eigen wereldje. Is onvoldoende betrokken bij klassikale gesprekken. Is alleen betrokken wanneer onderwerpen heel dicht tegen eigen belevingswereld aanliggen. Heeft moeite met rol luisteraar. Is snel afgeleid bij verbaal aangeboden informatie. Heeft moeite met richten van aandacht. Heeft moeite met verleggen van aandacht. Groeps gesprekken duren voor hem/haar te lang. Moet voortdurend bij de les gehouden worden. Het is niet goed in te schatten of hij/zij luistert. Heeft meer moeite met blijven opletten dan anderen wanneer vereist is dat hij/zij langere tijd (in minuten aangeven hoe lang) moet luisteren. Heeft visuele ondersteuning nodig, anders haakt hij/zij af. Heeft eenvoudig taalaanbod nodig, anders haakt hij/zij af.

– Auditief geheugen

Is de deelnemer in staat dát wat auditief is aangeboden te onthouden en te reproduceren? In hoeverre belemmert dit alles hem/haar in het volgen van onderwijs?

Bijvoorbeeld:

Heeft moeite met het onthouden van verbale informatie. Heeft moeite met reproduceren van verbale informatie. Kan niet herhalen wat tegen hem/haar is gezegd. Heeft moeite met het opvolgen/onthouden van instructies. Kan samengestelde opdrachten/instructies niet onthouden. Herhaling van verbaal aangegeven informatie is nodig. De verbaal aangeboden opdracht moet visueel ondersteund worden.

4.3 Informatieverwerking

Bijvoorbeeld:

Er is sprake van een trage verbale informatieverwerking. Verbaal aangeboden informatie dringt moeizaam door. Communicatieprocessen verlopen voor hem/haar vaak te snel. Heeft concreet taalaanbod nodig. Samenhang tussen gesproken taal en de context wordt onvoldoende gevoeld.

Heeft moeite met vraagstellingen in een tekst/ toets. Heeft moeite met vragen waar een dubbele ontkenning in staat. Reageert te laat of niet op de uitingen van anderen. Is zich soms niet bewust van het feit dat iemand anders hem/haar iets vertelt.

4.4 en 4.5 behoeven geen nadere uitleg.

4.6 Sociaal-emotioneel functioneren

Omschrijft u hier het sociaal-emotioneel functioneren als gevolg van de zeer geringe communicatieve mogelijkheden.

4.7 behoeft geen nadere uitleg.

4.8 Een blokkade t.g.v. de zeer geringe communicatieve redzaamheid

Bijvoorbeeld:

Verwacht u dat de deelnemer het beoogde diploma zal gaan halen. Is dat diploma passend bij zijn/haar mogelijkheden. Is de beroepskeuze reëel gezien de communicatieve problematiek. Hoe acht u de kansen op de arbeidsmarkt. Kan hij/zij zelfstandig functioneren of blijft begeleiding noodzakelijk. Behoort verder leren tot de mogelijkheden.

5. Mogelijkheden Reguliere Zorgstructuur

U kunt eventueel een voorbeeld HP downloaden via www.zeon.nl. Doorlinken naar downloads/onderwijskundig.

Tevens kunt u het HP gebruiken zoals dit door CINOP is opgesteld, mits u er voor zorgt dat dit document wordt aangevuld met onderstaande zaken zodat het kan voldoen aan de normering van cluster 2.

Bij een aanvraag cluster 2 gelden de volgende criteria:

- de aangeboden zorg moet toegesneden zijn op de specifieke onderwijsbeperking waarop een beroep wordt gedaan, dus de zeer geringe communicatieve redzaamheid
- de aangeboden zorg moet *specifiek* zijn, moet dus uitstijgen boven de reguliere zorg
- elk HP dient een periode te beslaan van minimaal 6 maanden
- elk HP dient SMART geformuleerd te zijn, is:
  - Specifiek: doel - duidelijk en concreet
  - Meetbaar:beginsituatie – toets/observatie
  - Acceptabel: sta ik er achter – docent en deelnemer
  - Realistisch: haalbaar – kleine stappen
  - Tijdgebonden: - korte periode + evaluatie
- de evaluatie mag niet ouder zijn dan 6 maanden
- mocht het HP net gestart zijn, zorg dan voor een tussenevaluatie en voeg ook het voorgaande HP toe
- elk HP dient recent ondertekend te zijn door opsteller (functie?) en deelnemer, moet tevens voorzien zijn van data (d-m-j)
- geen HP van een half jaar aanwezig, dan dient de extra zorg vanuit de voorgaande opleiding/instelling te worden omschreven
- is dit document niet verkrijgbaar dan dient u aan te geven wat u heeft gedaan om dit op te vragen (inspanningsverplichting).

Het Handelingsplan.

Welke extra zorg is op welke wijze tot nu toe gerealiseerd?

Wat was de beginsituatie / hulpvraag?

Denk aan de situatie vóóordat de extra begeleiding werd ingezet. Het beginniveau is van belang om de voortgang vast te kunnen stellen

Met behulp van welke middelen is deze beginsituatie vastgesteld?

Bijvoorbeeld toetsen, schoolresultaten, observatie, onderzoeksgegevens.

Wat is de doelstelling van het handelingsplan?

Wat gaat de deelnemer leren om de communicatieve redzaamheid te verbeteren? Geef de doelstelling op de korte en lange termijn aan.

Welke hulp / extra zorg / specifieke aanpassingen zijn geboden en op welke wijze?

Geef duidelijk aan wat er is gedaan en met welke middelen. Beschrijf het didactisch handelen, de leerprincipes, de stappen die de deelnemer moet zetten om het doel te bereiken.

Hoe vindt de evaluatie plaats?

Beschrijf vooraf hoe, wanneer en met wie de vorderingen zullen worden geëvalueerd. Aan welke concrete eisen/normering moet de deelnemer voldoen om te kunnen beoordelen of de extra zorg resultaat heeft opgeleverd.

In hoeverre is de zorg aangeboden zoals gepland?

Graag aangeven of er aanpassingen zijn geweest, inclusief situaties waarin de zorg niet is verleend zoals gepland en de reden van de aanpassingen.

Op welke datum/data is het handelingsplan / de extra zorg geëvalueerd (d-m-j)?

Wanneer startte het handelingsplan en wanneer vond evaluatie plaats. Voldoet het hiermee aan de bovengestelde eisen?

Wat is het effect van de aangeboden extra zorg?

Beschrijf het effect van het HP en wat de vervolgstappen zijn (op welke gebieden de zorg gecontinueerd gaat worden en op welke wijze). Geef hierbij aan of de doelen zijn bereikt, waarom wel/ niet en wat de deelnemer nu nodig heeft om aan de competenties te behalen.

Indien niet is gewerkt met een handelingsplan, wat is daarvan de reden?**6. Noodzaak hulp vanuit cluster 2**

Dit is een erg belangrijk onderdeel. Het is de bedoeling dat wat hier wordt ingevuld, gebruikt kan worden om aan te tonen dat de reguliere zorgstructuur ontoereikend is om de beperking in de onderwijsparticipatie voldoende te verkleinen, omdat specifieke hulp nodig is vanuit cluster 2, die niet door het reguliere onderwijs gegeven kan worden.

U geeft hierbij aan wat deze deelnemer, gezien de beperkingen op communicatief vlak en/of de beperkingen op het gebied van het gehoor, nodig heeft.

Onderstaande voorbeelden **niet** letterlijk overnemen a.u.b., ze dienen slechts als leidraad.

U dient in dit blok in te vullen wat specifiek voor *deze* deelnemer geldt. Dit passend bij de HP's en graag in eigen bewoording.

Bijvoorbeeld:

De deelnemer heeft een specifiek pedagogisch-didactische aanpak nodig: een aanpak die is aangepast aan de specifieke beperkingen van deze leerling op communicatief vlak. Er dient specifieke aandacht besteed te worden aan het bevorderen van het plezier in communicatie. Er dient specifieke aandacht besteed te worden aan het bevorderen van het zelfvertrouwen in situaties waarbij een beroep wordt gedaan op zijn/haar verbale/communicatieve vaardigheden. Er dient gewerkt te worden aan het vergroten van de weerbaarheid op verbaalcommunicatief vlak.

De deelnemer heeft een veilige omgeving nodig om te komen tot taalleren of –gebruiken.

De deelnemer heeft een omgeving nodig waarin hij/zij nadrukkelijk wordt uitgelokt tot communicatie.

De deelnemer heeft planmatige ondersteuning nodig op het gebied van de communicatieve vaardigheden.

De deelnemer moet leren zijn gevoelens onder woorden te brengen.

De deelnemer moet leren omgaan met zijn/haar frustraties op communicatief gebied.

De deelnemer is gebaat bij een specifiek aanbod, waarbij communicatieve vaardigheden, met name de regels van de gespreksvoering, zoals aandachtig luisteren, beurtgedrag, initiatief nemen tot een gesprek, op gang houden van een gesprek, inspelen op de ander

tijdens een gesprek, rekening houden met de voorkennis van de gesprekspartner, worden aangeleerd.

De deelnemer is gebaat bij een specifiek aanbod gericht op het verbeteren van mondelinge/schriftelijke verhaalopbouw.

De deelnemer heeft een specifiek pedagogisch-didactische aanpak nodig: een aanpak die is aangepast aan de specifieke beperkingen op taalgebied.

De deelnemer heeft behoefte aan betekenisvolle taalsituaties. Er dient specifieke aandacht besteed te worden aan het uitbreiden van de receptieve/expressieve woordenschat. Er dient specifieke aandacht besteed te worden aan het begrijpen van figuurlijke en abstracte taal, aan relatieve begrippen aan tijdsbegrippen. De taalverwerving verloopt niet vanzelfsprekend.

De deelnemer heeft veel herhaling van het taalaanbod nodig. Noodzaak van taalaanbod in kleine overzichtelijke stappen, met een terugkerend karakter.

De deelnemer moet de tijd gegund worden om verbaal aangeboden informatie te verwerken.

De deelnemer moet tijd en ruimte geboden worden om zijn/haar gedachten te verwoorden.

Er dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de beperkingen op het vlak van het auditief geheugen.

De deelnemer heeft baat bij verkorting.

De deelnemer heeft herhaling van verbaal aangeboden informatie nodig. Bij het geven van mondelinge instructies moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met het vertraagd verwerken van informatie. Er dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden bij problemen met het vasthouden van langere en/of samengestelde opdrachten. Omdat de deelnemer stukken informatie mist, is het van groot belang te controleren of instructies goed zijn overgekomen.

Er dient aandacht besteed te worden aan het leren uitluisteren van instructies.

De deelnemer moet leren zijn/haar gedachten onder woorden te brengen.

Specifieke begeleiding is nodig op het gebied van het bevorderen van de zinsbouw: het spreken in volledige, goed opgebouwde zinnen; het spreken in samengestelde zinnen. Specifieke begeleiding is nodig op het gebied van het bevorderen van de grammaticale kennisontwikkeling.

De deelnemer heeft specifieke begeleiding nodig, aangepast aan de specifieke beperkingen op het gebied van de spraak.

De deelnemer heeft veel visuele ondersteuning nodig (platen/foto's, geschreven taal, stappenplannen, werkschema's, e.d.). Een aangepaste leeromgeving is nodig (akoestiek, demping geluidsreflectie, klassenopstelling in U-vorm, klassen- of solo-apparatuur, overheadprojector).

De deelnemer heeft behoefte aan aangepaste leerstof, bijvoorbeeld een individueel programma, extra hulp bij vreemde talen, e.d.

Zaakvakken en vragen bij toetsen leveren problemen op, dus bijv. Préteaching is noodzakelijk.

De deelnemer heeft behoefte aan planmatige ondersteuning van de mondelinge taalvaardigheid.

7. Overig.

7.1 t/m 7.4 en 7.6 behoeven geen toelichting.

7.5 De zorg vanuit de Ambulante Begeleiding cluster2.

Juist in het MBO is de informatie van de AB-er van groot belang. Op deze leeftijd komt er weinig informatie omtrent de Stoornis via derden (er is vaak geen logopedie) en is de AB-er de specialist die de onderwijsbeperking goed kan omschrijven en daar een adequaat hulpprogramma voor maakt.

Dus:

- welke onderwijshulp is er geboden door de AB-er uit cluster 2 t.b.v. de deelnemer, gerelateerd aan de communicatieve problematiek?
- begeleidingsplan en recente (tussen)evaluatie toevoegen, voorzien van datum en handtekeningen.
- de AB-er dient de noodzaak cluster 2 goed te beschrijven.

Controleert u nogmaals of alle aangereikte documenten zijn voorzien van data en handtekeningen. De genoemde termijnen zijn geldig op het moment dat de Cvl de documenten in haar bezit heeft.

Vanaf zijn/haar 18^e is de deelnemer zelf verantwoordelijk, dus tekent zelf en de verplichting van de ouders vervalt daarmee.

Te veel tekenen is geen probleem, te weinig wel!

U kunt de meest recente formulieren, met de bijbehorende informatie, downloaden van de website www.zeon.nl